

13.11.2003

2639/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

ESITUTKINNAN VIIPYMINEN

1

KANTELU

A pyysi 18.10.2001 päivätyssä kirjeessään oikeusasiamiestä tutkimaan Tornion kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä rikosilmoituksensa käsittelyssä. A arvosteli poliisia viivytystä, koska hän ei ollut kuullut asiastaan mitään 22 kuukauteen. Hän oli myös saanut kuulla, että asiakirjoja olisi asian käsittelyn kuluessa kadonnut.

A kertoi tehneensä 14.12.1999 rikosilmoituksen kotipaikkansa eli Espoon poliisille erään Tallinnassa sattuneen tapahtuman johdosta. Kun ilmoituksen tekemisestä oli kulunut vuosi eikä A ollut kuullut asiasta mitään, hän oli joulukuussa 2000 ottanut yhteyttä avustajaansa. Tämä oli saanut kuulla, että epäiltyä koskevat asiakirjat olivat kadonneet.

Helmikuussa 2001 A oli kirjoittanut kirjeen Espoon kihlakunnan poliisipäällikölle ja pyytänyt asiassa tutkintaa. Maaliskuussa Espoon poliisista oli ilmoitettu, että he tutkivat asiaa uudelleen ja olivat aikeissa toimittaa aineiston Tornion kihlakunnan poliisille, koska epäilty asui Torniossa. A:lle oli myös ilmoitettu, että jatkossa asiaa tulisi käsittelemään Tornion poliisilaitos.

Kuusi kuukautta myöhemmin asiasta ei edelleenkään ollut kuulunut mitään. Viimeisimmästä yhteydenotosta Tornion poliisiin ilmeni, että epäiltyä ei ollut tavoitettu, koska hän oli ollut ulkomailla.

2

SELVITYS

Aineistosta ilmenee muun muassa seuraavaa.

2.1

Espeen kihlakunnan poliisilaitos

Rikosylikomisario B on kertonut muun muassa, että A oli 14.12.1999 tehnyt Espoon poliisille rikosilmoituksen (kirjattu numerolla ---) Tallinnassa tapahtuneesta pahoinpitelystä. Tässä yhteydessä hänet oli kuulusteltu asianomistajana, minkä jälkeen asia oli 16.12.1999 siirretty Tornion

poliisilaitokselle käsiteltäväksi sinne kuuluvana, koska rikos oli tapahtunut ulkomailla ja epäilty asui Torniossa.

Vuoden 2000 alkupuolella A tai hänen asiamiehensä oli ottanut yhteyttä ja tiedustellut asiasta. Tällöin oli ilmeisesti ilmoitettu, että asiaa käsitteli Tornion poliisi. Toisen yhteydenoton jälkeen (muistamansa mukaan helmikuussa 2000) rikosylikomisario B oli välittömästi ottanut yhteyttä Tornioon, koska asia ei A:n mukaan ollut edennyt.

Rikosylikomisario B oli saanut kuulla, että juttu oli saapunut Tornion poliisille ja että se oli lähetetty Helsingin poliisilaitokselle todistajan kuulemista varten. Kyseinen virka-apu oli kirjattu Helsingin poliisilaitoksessa 27.1.2000. Helsingin poliisista asiakirjat oli toimitettu edelleen keskusrikospoliisille, koska pahoinpitely oli tapahtunut Tallinnassa. B:n mukaan asiakirjoja ei ollut löytynyt keskusrikospoliisista.

Tornion poliisin kanssa oli sovittu, että he kuulustelisivat epäillyn, minkä jälkeen Espoon poliisi hoitaisi todistajien kuulustelut. Espoossa oli tältä osin 29.3.2001 kirjattu ilmoitus suppeasta esitutkinnasta virka-apuasiassa nro ---. Kuulustelujen jälkeen asiakirjat oli palautettu Tornioon, eikä Espoon poliisilla tämän jälkeen ollut asian kanssa mitään tekemistä.

2.2

Tornion kihlakunnan poliisilaitos

2.2.1

Komisario C:n selvitys

Komisario C on kertonut muun muassa, että Tornion poliisilaitoksella oli 3.1.2000 kirjattu asiasta sekalaisilmoitus (nro ---) Espoon poliisilaitoksen siirrettyä jutun Tornioon. Tämän jälkeen Tornion poliisi oli suorittanut asiaa koskevat kuulustelut, minkä jälkeen tutkinta-aineisto oli kirjattu lähteneeksi Helsinkiin 20.1.2000 (esitutinnan päätös 12.2.2002).

Sittemmin Tornion poliisilaitokselle oli tullut Espoon poliisista tieto, että A:ta koskevaa tutkinta-aineistoa ei ollut löytynyt keskusrikospoliisista. Tämä tieto oli tullut hieman ennen 21.11.2000 suoritettua epäillyn uudelleen kuulustelua. Mainittu uusi kuulustelu (ilmoitusnumero ---) oli samana päivänä lähetetty Espoon poliisilaitokselle (esitutinnan päätös 12.2.2002), joka oli palauttanut asiapaperit Tornioon 29.3.2001. Tämän jälkeen epäillyltä oli pyydetty loppulausunto, jonka saaminen oli viivästynyt poliisista riippumattomista syistä. Loppulausunnon saannin jälkeen esitutkinta-aineisto oli toimitettu Tornion kihlakunnan syyttäjäosastolle 16.10.2001.

2.2.2

Vanhemman rikoskonstaapelin D:n selvitys

Vanhempi rikoskonstaapeli D on muun muassa kertonut vastaanottaneensa 1.1.2000 Espoon poliisin pahoinpitelyilmoituksen ja kirjanneensa ilmoituksen ---

virka-apuasiana toiselle poliisipiirille. Kuulusteltuaan epäillyn hän oli palauttanut kuulustelun merkintöjen mukaan Helsinkiin. Hän ei kuitenkaan ollut varma, oliko hän lähettänyt sen keskusrikospoliisille vai Espoon poliisille.

Seuraavan kerran D oli 21.11.2000 kirjannut ilmoituksen ---, jonka mukaan hän oli kuulustellut epäillyn henkilön, koska Espoon poliisin tietojen mukaan aiempi kuulustelu oli joutunut hukkaan. Tämän jälkeen D oli palauttanut kuulustelun Espooseen. Keväällä 2001 juttu oli palautunut Tornioon. D oli tuloksetta yrittänyt tavoittaa epäiltyä saadakseen tältä loppulausunnon. Lomansa (19.5.-1.7.2001) jälkeen hän oli saanut loppulausunnon 16.10.2001, ja juttu toimitettiin syyttäjälle.

D:n mukaan hän oli käsitellyt asiaa hyvin pitkälle virka-apumenettelynä ja vasta kevätkesästä 2001 hän oli todennut, että asia tutkitaan Tornion poliisissa. Rikosilmoituksen sekalaisilmoituksena hän oli kirjannut vasta viimevaiheessa (ilmoitusnumero ---) saatuaan epäillyn loppulausunnon. D oli kertomansa mukaan ollut siinä uskossa, että keskusrikospoliisi välittää kuulustelun ja ilmoituksen Viroon.

2.3

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen selvitykset

Selvityksissä on todettu muun muassa, että Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa kirjatun ilmoituksen --- mukaan Tornion poliisilaitos oli lähettänyt Helsingin poliisilaitoksen keskustan tutkintayksikköön virka-apupyynnön erään todistajan kuulustelemisesta.

Koska todistajaksi nimetty henkilö asui Virossa ja rikoksen tekopaikkakin oli ollut Viro, jutun tutkijaksi nimetty ylikonstaapeli E oli lähettänyt asiakirjat edelleen keskusrikospoliisiin. Asiasta oli todennäköisesti oltu yhteydessä Tornion poliisilaitokseen. Koska keskusrikospoliisista ei tämän jälkeen ollut otettu yhteyttä Helsingin poliisilaitokseen eivätkä asiakirjat olleet palautuneet jutun tutkijalle, oli ollut oletettavissa, että asiakirjat olisivat pala utuneet suoraan virka-avun pyytäjälle.

Torniosta oli mitä ilmeisimmin lähetetty Helsinkiin virka-apukäytännön mukaisesti kopiot asiakirjoista, ja nämä asiakirjat oli edelleen kopioitu keskusrikospoliisia varten. Mukana oli ollut myös epäillyn henkilön kuulustelukertomuksen kopio, josta on kopio myös keskustan poliisipiirin arkistossa. Alkuperäisestä kuulustelukertomuksesta ei keskustan tutkintayksikössä ole tietoa.

Helsingissä päätetyn S-ilmoituksen päätöksen sanamuoto on selvityksen mukaan harhaanjohtava, koska koko jutun siirtämiseen toimivaltainen poliisi olisi ollut harkintansa mukaan virka-apua pyytänyt Tornion poliisilaitos.

2.4

Keskusrikospoliisi

2.4.1

Rikoskomisario F:n selvitykset sisäasiainministeriölle

F on kertonut muun muassa, että asiakirjat oli 10.2.2000 toimitettu hänelle ja että mikäli asia olisi ollut selkeä, käsittelijä olisi laatinut lähetekirjelmän päällystöön kuuluvan allekirjoittamista varten, ja asiakirjat olisi lähetetty edelleen Viroon. Lähetetyn aineiston perusteella näyttö oli F:n mukaan kuitenkin epäselvä. Koska tapahtuman kaikki todistajat olivat Suomessa, kaikki esitutkintatoimet olisi tullut hänen mukaansa suorittaa ennen asiakirjojen toimittamista Viroon.

Koska asiakirjat olivat kiertäneet Espoosta Tornioon ja sieltä edelleen Helsinkiin, F:lle oli saattanut olla epävarmaa, missä varsinaista asiaa hoidetaan. Tämän vuoksi hän oli ottanut yhteyttä siihen poliisipiiriin, jonne rikosilmoitus oli alun perin tehty. F on kertonut muistavansa, että hän oli soittanut Espooseen. Mielenpiteenään hän oli kertonut, että esitutkinta tulisi kokonaan isuudessaan toimittaa Suomessa. Missään vaiheessa asiaa ei ollut lähetetty Viroon toimenpiteitä varten.

Helsingistä oli aikanaan lähetetty sekä asianomistajan että epäillyn kuulustelut, mutta olivatko ne olleet alkuperäisiä vai jäljennöksiä, sitä F ei kertomansa mukaan osaa sanoa. Mikäli keskusrikospoliisiin olisi toimitettu alkuperäiset kuulustelut, hän olisi ne palauttanut asiaa tutkineelle piirille. Jos taas hänelle olisi toimitettu jäljennökset, hän olisi sopinut niiden palauttamisesta tai palauttamatta jättämisestä. Helsingin kihlakunnan poliisilaitos oli arkistoinut kopiot mm. sekä asianomistajan 14.12.1999 ja rikoksesta epäillyn 20.1.2000 tehdystä kuulustelusta.

Asia ei F:n mukaan ole selvitettävissä asiankäsittelyjärjestelmästä, koska siihen ei käytännössä aina tehdä niin tarkkoja merkintöjä, että kaikki asian hoitamiseen liittyvät yksityiskohdat olisivat jälkikäteen todennettavissa.

2.4.2

Keskusrikospoliisin selvitys

Keskusrikospoliisin selvityksessä on todettu muun muassa, että asiankäsittelyjärjestelmän merkintöjen mukaan Helsingin poliisilaitokselta oli 9.2.2000 saapunut asiakirjakokonaisuus, jossa olivat olleet Espoon poliisin ilmoitus nro --- ja asianomistajan kuulustelu sekä Tornion poliisilaitoksen ilmoitus nro --- ja epäillyn kuulustelu. Asiakirjat olivat tulleet 10.2.2000 rikostietopalvelun henkilörikoksia käsittelevään ryhmään ja ne oli samana päivänä toimitettu rikoskomisario F:lle toimenpiteitä varten. Muina käsittelytoimenpiteinä on ainoastaan merkintä siitä, että Espoon poliisista oli tiedusteltu asian käsittelyn etenemisestä. Merkintä tästä oli tehty 16.2.2001.

Keskusrikospoliisi ei pidä täysin selvänä, että jutun alkuperäiset asiakirjat olisi sille lähetetty, eikä asian selvittäminen enää jälkikäteen ole mahdollista. Kirjausmerkinnöistä ei ilmene, oliko toiselle poliisiyksikölle kulloinkin lähetetty alkuperäisiä asiakirjoja vai jäljennöksiä. Sitä vastoin keskusrikospoliisi pitää todennäköisenä, että asian käsittelyssä rikostietopalvelussa oli tapahtunut virhe, koska asiakirjoja ei löytynyt eikä asiaa koskevaa kirjausmerkintää ollut tehty.

Asiasta on keskusrikospoliisin selvityksen mukaan keskusteltu rikostietopalvelussa asiaa hoitaneen rikoskomisario F:n kanssa, ja tässä yhteydessä on korostettu sitä, että kirjausten on oltava täsmällisiä ja ne on tehtävä selkeästi. Kirjauksista ja päätösmerkinnöistä on ilmentävä, mitä asialle on tehty ja mikä on asian vaihe. Keskusteluissa on myös korostettu sitä, että sekä esimies että asian käsittelijä ovat vastuussa paitsi kirjauksista myös asiakirjojen säilyttämisestä ja arkistoinnista.

Keskusrikospoliisi on selvityksessään myös esittänyt useita näkemyksiä siitä, miten nyt puheena olevan kaltaisilta ongelmilta voitaisiin jatkossa välttyä. Keskeisinä tekijöinä keskusrikospoliisi on pitänyt kirjaamismenettelyn yhtenäistämistä ulkomailla tapahtuneiden rikosasioiden osalta, oikeusapuasioiden laatujärjestelmää, keskusrikospoliisin asiankäsittelyjärjestelmän uudistamista, kansainvälisiä oikeus- ja virka-apuasioita koskevan sisäasiainministeriön ohjeen uudistamista ja ohjeistusta oikeusapuasioita käsittelevälle henkilöstölle.

2.5

Sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunto

2.5.1

Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Sisäasiainministeriön poliisiosasto on lausunnossaan katsonut, että koska esitutkintavastuu asiassa oli Tornion kihlakunnan poliisilaitoksella, Espoon kihlakunnan poliisilaitos oli menetellyt esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaisesti siirtäessään asian Tornion kihlakunnan poliisilaitokselle.

2.5.2

Tornion kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Sisäasiainministeriön poliisiosasto on lausunnossaan todennut muun muassa, että koska rikoksesta epäilty asui Torniossa, asiasta olisi Tornion poliisilaitoksella tullut sekalaisilmoituksen sijasta kirjata rikosilmoitus ja Tornion poliisiin olisi tullut vastata esitutkinnan toimittamisesta. Komisario C:n tutkinnanjohtajana tekemä päätös siirtää ilmoituksen nro --- tutkinta Helsinkiin ei ollut oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetyn lain 4 luvun 2 §:stä ilmenevän periaatteen mukaista.

Edelleen lausunnossa on todettu, että edellä mainitun ilmoituksen tutkinnan päätös on perustelematon ja yksilöintitiedoiltaan puutteellinen, koska siitä ei ilmene, mille poliisiyksikölle ilmoituksen tutkinta oli siirretty ja millä perusteella.

2.5.3

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Sisäasiainministeriön poliisiosaston mukaan Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksella ei ollut toimivaltaa siirtää asian tutkintaa keskusrikospoliisille.

ainakaan sopimatta asiasta Tornion kihlakunnan poliisilaitoksen kanssa. Mikäli asiasta oli sovittu, siitä olisi tullut tehdä kirjaus ilmoituksen nro --- päätöstietoihin.

2.5.4

Keskusrikospoliisin menettely

Sisäasiainministeriön poliisiosasto pitää lausunnossaan todennäköisenä keskusrikospoliisin tavoin, että asian käsittelyssä keskusrikospoliisin rikostietopalvelussa oli tapahtunut virhe. Poliisiosasto on kuitenkin pitänyt keskusrikospoliisin jatkotoimenpiteitä asian johdosta riittävinä. Alkuperäisten esitutkinta-asiakirjojen katoamista ei lausunnon mukaan enää ole kirjausmerkintöjen perusteella jälkikäteen mahdollista selvittää.

Siltä osin kuin keskusrikospoliisi oli selvityksessään esittänyt näkemyksiä keinoista, joilla puheena olevan kaltaiset tilanteet voitaisiin välttää, poliisiosasto tulee lausuntonsa mukaan poliisin ylijohdona vastaisuudessa tarvittavalla tavalla ottamaan huomioon mainitut kehittämistarpeet.

2.6

Selitykset sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnon johdosta

2.6.1

Komisario C

C:n käsityksen mukaan se, että asiassa tutkijana toiminut vanhempi rikoskonstaapeli D oli siirtänyt asian Helsinkiin, lienee perustunut siihen, että epäillyn rikostapahtuman todistajat asuivat Helsingissä. Helsingin kihlakunnan poliisilaitos oli puolestaan toimittanut asiakirjat keskusrikospoliisiin, jossa ne olivat kadonneet. Tieto tästä oli tullut Tornion poliisille vasta lähes vuoden kuluttua niiden lähettämisestä Helsingin poliisille. Tämän jälkeen D oli pikaisesti kuulustellut epäillyn uudestaan ja toimittanut asiakirjat Espooseen, jossa oli suoritettu Helsingissä asuneiden todistajien kuulustelut.

Siinä vaiheessa kun asia oli toimitettu syyttäjälle, se ei ollut vielä vanhentunut lievempänä tekemuotona. Asia oli käsitelty S-asiana. Syyttäjä oli suorittanut normaalisti syyteharkinnan, vaikka siitä ei ollut kirjattu R-ilmoitusta. Kirjaamistavalla ei siten C:n mukaan ollut merkitystä lopputuloksen kannalta.

C:n mukaan keskusrikospoliisin olisi kansainvälisten rikosasioiden asiantuntijana tullut palauttaa asia takaisin Tornion poliisille, jos siellä olisi havaittu, että syyteharkinta voitiin suorittaa epäillyn kotipaikkakunnalla eli Torniossa. Ulkomailla tapahtuneet rikokset, joissa rikoksesta epäiltynä on suomalainen ja Suomessa asuva ulkomaalainen, ovat C:n mukaan pohjoisessa harvinaisia, eikä niitä ollut käsitelty hänen saamassaan poliisikoulutuksessa. Tällaisten tapausten varalle C on peräänkuuluttanut valtakunnallisia ohjeita.

2.6.2

Vanhempi rikoskonstaapeli D

D ei käsityksensä mukaan ollut ottanut vastaan rikosilmoitusta, vaan sen oli tehnyt Espoon poliisi. Sen sijaan hän oli vastaanottanut sekalaisilmoituksen virka-avusta. Rikosilmoituksen vastaanottamisen tarkoittaa D:n mielestä rikosilmoituksen tekemistä tekopaikan poliisipiirissä tapahtuneesta rikoksesta. Asia oli edennyt sekalaisilmoituksena lopulta myös syyttäjälle asti.

Kukaan ei ollut aikanaan perustellut D:lle, että asia voitiin tai että se piti käsitellä Torniossa, vaan hän oli käsittänyt asian virka-avuksi. Espoon lähetteessä ei ollut merkintää tarkoituksesta, minkä vuoksi D oli ymmärtänyt Espoon poliisin esittämän perustelun (epäillyn asuminen Torniossa) vain kuulustelupyynnöksi eikä koko esitutkinnan tai sen päätöksen tekemiseksi. Asiakirjojen lähettämisessä tai palauttamisessa ei muutenkaan ollut selkeästi ilmaistu tarkoitusta. D on vedonnut myös siihen, ettei hän ole saanut koulutusta sitten kokelaskurssin esimerkiksi oikeuspaikka- tai tutkinnan toimivaltakysymyksistä.

Palautusosoitteen (asiakirjojen palauttaminen Helsinkiin) epätarkan merkitsemisen osalta D on kertonut tehneensä merkinnän muutamaa päivää myöhemmin eikä palautusosoite enää postituksen jälkeen ollut hänen käytettävissään eikä hän sitä enää ollut muistanut. Merkinnällä ei D:n käsityksen mukaan ole ollut vaikutusta itse asian etenemiseen.

2.6.3

Ylikonstaapeli E

E:n mukaan hän oli todennäköisesti ollut puhelimitse yhteydessä virka-avun pyytäjään asian siirtämisestä keskusrikospoliisiin kautta Viroon. E:llä on kertomansa mukaan tapana ilmoittaa tämänkaltaisista asioista virka-avun pyytäjälle sähköisesti tai puhelimitse.

Hän on pitänyt omana virheenään sitä, ettei ollut kirjannut asiasta mainintaa esitutkinnan päätökseen. E:n käsityksen mukaan asia oli pyritty Helsingin poliisilaitoksessa hoitamaan joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti pyrkien välttämään tarpeetonta viivytystä ja asiakirjojen tarpeetonta siirtelemistä eri viranomaisten kesken.

2.6.4

Rikoskomisario F

F on selityksessään yksityiskohtaisesti kertonut muun muassa esitutkinnan suorittamisvelvollisuudesta, rikostietopalvelun roolista esitutkinnassa, esitutkinta-aineiston arkistoinnista sekä kirjaamisesta ja arkistoinnista rikostietopalvelussa.

F:n mukaan keskusrikospoliisin rikostietopalvelu ei yleensä vastaa esitutkinnan suorittamisesta vaan antaa virka-apua toimien pyyntöjen välittäjänä. Tämän lisäksi rikostietopalvelun tehtäviin kuuluu pyyntöihin liittyvä laadunvarmistus. F:n käsityksen mukaan asiassa oli tehty arviointivirhe, koska Suomessa ei ollut tehty syyteharkinnan kannalta tarpeellista esitutkintaa ja syytteeseen saattaminen Virossa olisi ollut käytännössä mahdotonta. Tämän vuoksi F oli ottanut yhteyttä

Espoon poliisiin ja kertonut oman näkemyksensä sekä palauttanut asian uutta harkintaa varten Espoon poliisille.

Kirjaamismerkintöjen osalta F on muun muassa kertonut, että hän on itse tehnyt kirjauksia asiankäsittelyjärjestelmään vain poikkeuksellisesti. Yleensä hän on ilmoittanut käsittelijälle tekemänsä toimenpiteet ja luottanut siihen, että käsittelijä tekee niistä merkinnät järjestelmään. Myöskään hän ei itse ole lähettänyt asiakirjoja poliisiyksiköihin, vaan siitä on huolehtinut käsittelijä.

2.6.5

Rikosylitarkastaja G

G on todennut muun muassa, että oikeusapuasioiden käsittelyssä ei millään laatujärjestelmälläkään voida aukottomasti eliminoida inhimilliseen toimintaan liittyviä virhemahdollisuuksia. Oikeusapuasioiden laatujärjestelmää rakennettaessa on kuitenkin pyritty kiinnittämään erityisesti huomiota muun ohella tähän kantelutapaukseen ja siihen, miten jatkossa vastaavat ongelmat voitaisiin välttää. Jo sillä on G:n mukaan suuri merkitys, että noudatetut menettelytavat on nyttemmin kirjattu käsikirjaksi. Tässä yhteydessä on kuitenkin myös jo arvioitu niiden toimivuutta ja huomioitu ilmenneitä ongelmakohtia. G:n mukaan puheena oleva käsikirja otettaneen käyttöön jo kuluvan vuoden aikana.

G on selvityksessään tuonut esiin myös vireillä olevien asioiden seurantavelvollisuuden merkityksen ja nykyisen asiankäsittelyjärjestelmän vanhentuneisuuden aiheuttamat ongelmat. G on toivonut, että järjestelmän uudistamishanke etenisi ripeästi ja että se muodostaisi jatkossa hyvät edellytykset oikeusapuasioidenkin seurannalle.

3

RATKAISU

3.1

Sovellettavat säännökset

Rikoslain 1 luvun 5 §:n mukaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, joka on kohdistunut Suomen kansalaiseen, suomalaiseen yhteisöön, säätöön tai muuhun oikeushenkilöön taikka Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen, sovelletaan Suomen lakia, jos teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Rikoslain 1 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Jos rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuuden edellytyksenä on, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetyn lain 4 luvun 2 §:n mukaan syyte Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta tutkitaan, jollei muualla laissa toisin

säädettä, syytettävän asuin-, oleskelu- tai tapaamispaikkakunnan tuomioistuimessa.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan jos ilmoitus rikoksesta on tehty sellaiselle esitutkintaviranomaiselle, jonka tehtäviin esitutkinnan toimittaminen asiassa ei kuulu, tämän on kuitenkin kirjattava ilmoitus ja toimitettava se ja muu asiassa kertynyt aineisto asianomaiselle esitutkintaviranomaiselle.

Esitutkintalain 6 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

3.2

Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Asiassa ei ole Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen osalta ilmennyt sellaista, että minulla olisi menettelyn laillisuuden osalta syytä päätyä asiassa sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnosta poikkeavaan lopputulokseen. Totean myös Espoon poliisilaitoksen pyrkineen asian siirron jälkeenkin edesauttamaan tutkinnan edistymistä, vaikkei se missään vaiheessa ollutkaan vastuussa esitutkinnan toimittamisesta.

Edellä todetuista syistä kirjoitus ei tältä osin anna aiheetta toimenpiteisiini.

3.3

Tornion kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

3.3.1

Ilmoituksen kirjaamisesta

Vanhempi rikoskonstaapeli D ei kertomansa mukaan ollut käsittänyt, että asian tutkinta olisi kuulunut Tornion poliisille, vaan hänen mielestään kyse oli ollut virkaavusta. Espoon poliisin esitutkinnan päätös on muotoiltu seuraavasti: "Asia siirretty. Sitä tutkii Tornio PL. Ei henkilöpäätöksiä. Epäilty asuu Torniossa." D on itse kirjannut ilmoitusjärjestelmään asanimikkeeksi "virka-apu poliisille" ja selostusosaan seuraavaa: "Espoon pl/väkivaltayksikkö - - - siirsi siellä vastaanotetun pahoinpitelyilmoituksen tänne tutkittavaksi, koska - - - epäilty - - - asuu Tomiossa."

Käsitykseni mukaan Espoon poliisilaitoksen päätöksen sanamuodosta on ollut pääteltävissä, että kyseessä oli asian siirto eikä virka-apupyynnö. Tätä tukee myös se, mitä D itse oli kirjannut ilmoituksen selostusosaan. Jos taas kyse olisi ollut jälkimmäisestä vaihtoehdosta, olisi pyynnöstä käsitykseni mukaan tullut yksilöidysti ilmetä, missä tarkoituksessa ja miltä osin virka-apua tarvitaan. Mikäli D oli Espoon poliisin tarkoituksesta epä tietoinen, hänen olisi kuulunut selvittää asia Espoon poliisista, koska selvitys alueellisesta toimivallasta on yksi viranomaistoiminnan peruslähtökohdista.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto on lausunnossaan katsonut, että asiasta olisi Torniossa tullut kirjata S-ilmoituksen sijasta R-ilmoitus. Käsitykseni mukaan ilmoitus on kirjattava rikosasiaksi (R-asia), jos on syytä epäillä rikosta. Oikeuskirjallisuudessa (ks. Helminen-Lehtola-Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2002, s. 202) on todettu, että asia tulisi kirjata S-ilmoitukseksi silloin, kun esitutkintaviranomaisen mielestä vielä ilmoitusvaiheessa ei ole edellytyksiä kirjata asiaa R-ilmoitukseksi, mutta toisaalta asianomistajan tai muun ilmoituksen tekijän esittämän epäilyn tai muutoin olosuhteiden perusteella on pääteltävissä, että ilmoitettu rikos tai tapahtuma saattaisi esitutkintaa toimitettaessa osoittaa rikokseksi.

Toisaalta esitutkinnan toimittamisen kannalta ei ole merkitystä, kirjataanko ilmoitus vastaanottaneen esitutkintaviranomaisen toimesta R- vai S-ilmoitukseksi, koska esitutkintaviranomainen on periaatteessa velvollinen suorittamaan esitutkinnan yhtä huolellisesti asian edellyttämällä tavalla riippumatta siitä, kumpana asiana ilmoitus on kirjattu (ks. emt, s. 200).

Asiassa on merkillepantavaa, että se oli edennyt aina syyteharkintaan saakka S-asiana. Tällä ei kuitenkaan näkemykseni mukaan ole ollut lopulta vaikutusta itse lopputulokseen, mutta se on saattanut osaltaan lisätä sitä sekaannusta ja epävarmuutta, joka asian eri käsittelyn vaiheissa on ollut havaittavissa. Tältä osin voin yhtyä keskusrikospoliisin selvityksissään esittämään näkemykseen.

Keskusrikospoliisin omien havaintojen mukaan kirjaamiskäytännöt vaihtelevat yleisemminkin. Keskusrikospoliisin mukaan vallitsevan käytännön mukaista on, että ilmoitus kirjataan S-asiana silloin, kun tutkintavastuu on tarkoitus siirtää toiselle poliisiyksikölle. Näin ollen Espoo oli käsitykseni mukaan menettänyt tämän käytännön mukaisesti.

Käsitykseni mukaan asianmukaista olisi ollut, että S-merkintä olisi Torniossa muutettu tutkinnan edetessä R-merkinnäksi viimeistään siinä vaiheessa, kun poliisin mielestä oli syytä epäillä rikoksen tapahtuneen.

Saatan käsitykseni asianmukaisesta menettelystä ilmoituksen kirjaamisessa vanhemman rikoskonstaapelin D:n tietoon.

3.3.2

Asian siirtämisestä Helsingin poliisilaitokselle ja tätä koskevien tietojen yksilöimisestä

Esitutkintalaissa ei ole erikseen säädetty esitutkintaviranomaisen alueellisesta toimivallasta. Sen sijaan syytteen tutkimisen osalta on säädetty pääsäännöksi, että se tutkitaan syytettävän asuin-, oleskelu- tai tapaamispaikkakunnan tuomioistuimessa. Tarkoituksenmukaisena voidaan mielestäni pitää sitä, että myös esitutkinnasta vastuullinen viranomainen määräytyy tämän periaatteen mukaisesti.

Näin ollen katson voivani yhtyä sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnossaan esittämään näkemykseen, jonka mukaan komisario C:n

tutkinnanjohtajana tekemä päätös siirtää ilmoituksen nro --- tutkinta Helsinkiin ei ollut oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetyn lain 4 luvun 2 §:stä ilmenevän periaatteen mukaista.

Saatan käsitykseni C:n menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Samalla kiinnitän ministeriön lausuntoon viitaten C:n huomiota täsmällisyyteen kirjaamismerkintöjä tehtäessä siltä osin kuin kyse on ollut sen yksilöimisestä, mille poliisiyksikölle asia oli siirretty.

3.3.3

Esitutinnan viipymisestä

Esitutkinta oli kaiken kaikkiaan kestänyt n. 22 kuukautta. Saaduista selvityksistä ilmenee, että A:n 14.12.1999 Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle tekemän ilmoituksen tutkinta oli hänen kuulus telemisensä jälkeen siirretty 16.12.1999 tehdyllä päätöksellä Espoosta Tornioon. Asia oli Tornion poliisilaitoksella 3.1.2000 kirjattu virka-apuna. Rikoksesta epäillyn kuulustelun jälkeen ilmoituksen tutkinta oli 20.1.2000 tehdyllä päätöksellä lopetettu ja asia siirretty Helsinkiin, jossa asiasta oli 27.1.2000 kirjattu ilmoitus suppeasta esitutkinnasta virka-apuasiassa (todistajan kuulusteleminen). Tutkinta oli lopetettu 7.2.2000 tehdyllä päätöksellä ja asiakirjat oli lähetetty keskusrikospoliisille, jossa ne oli kirjattu saapuneiksi 9.2.2000. Siellä ne oli toimitettu käsittelijälle seuraavana päivänä.

Käsitykseni mukaan tähän saakka asiaa oli käsitelty sinänsä ripeästi, vaikka toimivaltakäsymyksen kannalta se ei kaikilta osin ollutkaan edennyt asianmukaisessa järjestyksessä. Sitä vastoin tästä eteenpäin asian käsittelyn vaiheiden jälkikäteen aukoton selvittäminen ei käsitykseni mukaan ole käytettävissä olevan aineiston perusteella mahdollista, koska asioiden kirjauksissa ei ollut noudatettu riittävää tarkkuutta ja huolellisuutta. Tästä syystä asiassa kuullut virkamiehetkin ovat joutuneet selvityksissään osin turvautumaan muistikuviiin ja olettamuksiin.

Laillisuusvalvonnan näkökulmasta olennaista on nyt kuitenkin se, ettei viipymiselle ole kyetty esittämään jälkikäteen arvioiden hyväksyttävää syytä. Seuraava vaihe, joka kirjaamismerkintöjen perusteella on todennettavissa, on nimittäin vasta se, kun asiasta oli Tornion poliisilaitoksella 21.11.2000 kirjattu toinen ilmoitus. Kyseessä oli epäillyn uudelleen kuulusteleminen ilmeisesti sen johdosta, että Espoon poliisista oli tullut tieto, että ensimmäinen kuulustelu oli joutunut hukkaan. Espoon ja Tornion kesken oli puhelimitse tällöin sovittu, että jälkimmäinen kuulustele epäillyn uudelleen ja toimittaa asiakirjat Espooseen, jossa kuulustellaan todistajat.

Ilmoituksen tutkinta oli Torniossa lopetettu samana päivänä toimenpide suoritettu -perusteella, ja kuulustelu oli sovitun mukaisesti toimitettu Espooseen, jonne asiakirjat olivat saapuneet 2.3.2001. Siellä asiasta oli 29.3.2001 kirjattu ilmoitus suppeasta esitutkinnasta virka-apuasiassa. Toimenpiteiden tultua tehdyiksi juttu oli samana päivänä palautettu Tornioon.

Tämän jälkeen asiasta oli epäillyn loppulausunnon saapumisen jälkeen kirjattu Torniossa 16.10.2001 kolmas ilmoitus, jonka mukaan esitutkinta oli lopetettu ja asiakirjat toimitettu syyttäjälle syyteharkintaa varten.

Asian palauduttua tutkinnasta vastuussa olevalle yksikölle viipymistä oli vielä aiheuttanut vaikeus saada epäillyn loppulausuntoa. Se oli viivästynyt siksi, että epäilty oli ollut Ruotsissa töissä. Vanhempi rikoskonstaapeli D on kertonut yrittäneensä tavoittaa epäiltyä puhelimitse siinä kuitenkaan onnistumatta. Hän oli saanut ohjeen loppulausunnon pyytämistä tutkinnanjohtajalta muttei muistanut, oliko asiasta keskusteltu ennen vai jälkeen hänen lomaansa eli toukokuussa vai heinäkuussa.

Totean ensinnäkin, että loppulausunnon hankkiminen on esitutkintalain 42 §:n 1 mukaan vira nomaisen harkinnassa. Tilaisuus loppulausunnon antamiseen on varattava, jos se on omiaan jouduttamaan tai helpottamaan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Loppulausuntomenettelyä ei siten ole säädetty pakolliseksi esitutkinnan lopettamistoimenpiteeksi. Itse asiassa menettelyn säätämisestä pakolliseksi luovuttiin, koska sen pelättiin hidastavan tarpeettomasti tutkintaa (taustoista, ks. Helminen-Lehtola-Virolainen, Esitutkinta ja pakkokeinot, 2002, s. 394).

Loppulausunnon tarvetta vähentää osaltaan se, että asianosaisella on jo esitutkintalain 11 §:n nojalla oikeus saada tietoonsa, mitä esitutkinnassa on käynyt ilmi, niin pian kuin siitä ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi. Toisaalta loppulausunnon merkitys korostuu nähdäkseni vähänkin suurempien juttujen esitutkinnassa. Nyt esillä oleva juttu sitä vastoin ei mielestäni ole laajuudeltaan ollut huomiota herättävä.

Vaikka kyseessä onkin viranomaisen harkintavaltaan kuuluva asia, mielestäni lausunnon tarpeellisuus olisi syytä harkita erityisen tarkkaan sellaisessa tilanteessa, jossa sen saamisen viipyminen uhkaa johtaa tutkinnan viipymiseen ja pahimmassa tapauksessa syyteoikeuden vanhentumiseen.

Syyttäjä oli tehnyt asiassa päätöksen syyttämättä jättämisestä. Päätös oli ensisijaisesti perustunut näytön puutteeseen. Vasta toissijaisesti syyttäjä oli tarkastellut tunnusmerkistöä lievempänä tekemuotona eli vammantuottamuksena. Sellaisena teko oli kuitenkin jo vanhentunut.

Sisäasiainministeriön lausunnon mukaan poliisilla oli ilmoitustietojen perusteella ollut syytä tutkia tekoa pahoinpitelynä eikä vammantuottamuksena. Tähän näkemykseen en katso voivani suoralta kädeltä täysin yhtyä, vaan esitän omana arvioni seuraavaa. Komisario C on kertonut, että A:n poliisille toimittamista lääkärintodistuksista oli käynyt ilmi lähinnä vain sairausloma-ajat, ei sen sijaan vamma tai sen syntymekanismi. Sinänsä juttu ei ollut vielä syyttäjälle toimitettaessa vanhentunut myöskään vammantuottamuksena. Koska kuitenkin teko aika oli 27.10.1999 ja juttu oli siirtynyt poliisilta syyttäjälle vasta 16.10.2001, vanhentuminen oli joka tapauksessa jo ollut hyvin lähellä.

Vaikka vanhentumisaika pahoinpitelyrikoksessa olisi ollut viisi vuotta, näkemykseni mukaan esitutkinnassa olisi kuitenkin saattanut olla aiheellista kiinnittää huomiota myös siihen mahdollisuuteen, että teko olisi voinut tulla arvioitavaksi myös joko rikoslain 21 luvun 7 §:n mukaisena lievänä pahoinpitelynä tai 10 §:n mukaisena vammantuottamuksena, joiden osalta syyteoikeus vanhentuu kahdessa vuodessa. Siinä vaiheessa, kun tutkinta oli valmistunut, syyteoikeuden vanhentuminen ei vielä ollut uhannut myöskään näiden lievempien tekemuotojen osalta.

Asiassa ei kuitenkaan ole ilmennyt perusteita sen tueksi, että viranomaiset olisivat tältä osin käyttäneet harkintavaltaansa väärin tavalla, johon minulla olisi aihetta puuttua. Totean kuitenkin yleisenä kannanottonani, että asianmukaisena ei voida pitää sitä, jos tutkinnan tai loppulausuntovaiheen viipyminen johtaa siihen, että syyttäjän tosiasialliset mahdollisuudet arvioida tekoa muutoin kuin poliisin valitseman rikosnimikkeen valossa heikkenevät verrattuna tilanteeseen, jossa asia siirtyisi riittävän ajoissa syyteharkintaan.

Asian käsittelyn viipymiseen oli Tornion kihlakunnan poliisilaitoksen näkökulmasta arvioiden vaikutannut käsitykseni mukaan osaltaan vielä myös se, ettei keskusrikospoliisista ilmeisestikään ollut tullut sinne mitään tietoa siitä, ettei se aio ryhtyä asiassa toimenpiteisiin siten kuin Helsingin kihlakunnan poliisilaitos oli Tornion kihlakunnan poliisilaitoksen saaman tiedon mukaan pyytänyt. Keskusrikospoliisissa ei asiasta ole 9.2.2000 jälkeen muita merkintöjä kuin 16.2.2001 tehty kirjaus Espoon poliisilta tulleesta tiedustelusta. Rikoskomisario F, jonka menettelyä arvioin erikseen jäljempänä jaksossa 3.5, on tosin kertonut olleensa asiasta yhteydessä Espoon poliisiin, ei siis Helsinkiin tai Tornioon. Sitä, milloin tämä yhteydenotto olisi tapahtunut, ei kuitenkaan ole enää jälkikäteen selvitettävissä kirjausmerkintöjen puutteellisuuden johdosta.

Koska Tornion kihlakunnan poliisilaitos on kuitenkin alun perinkin ollut tutkinnasta vastuullinen poliisiyksikkö, tutkinnan viipymistä on arvioitava ensi sijassa Tornion poliisilaitoksen menettelyvirheenä. Näin siitä riippumatta, että asiaa olivat käsitelleet myös muut yksiköt, koska asian irtaantuminen Tornion poliisin käsittelystä - tunnetuin seurauksin - oli johtunut juuri sen omista toimenpiteistä.

Tämän vuoksi kiinnitän komisario C:n ja vanhemman rikoskonstaapelin D:n huomiota vastaisen varalle esitutkintalain 6 §:n huolelliseen noudattamiseen.

3.4

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Yhdyn sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnossaan esittämään näkemykseen siitä, että Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksella ei ollut toimivaltaa siirtää asian tutkintaa keskusrikospoliisille ainakaan sopimatta asiasta Tornion kihlakunnan poliisilaitoksen kanssa. Tästä ei ole tehty merkintää asian tietoihin.

Selvityksistä ilmenee, että Tornion siirrettyä asian Helsinkiin siitä oli Helsingissä kirjattu virka-apupyyntö. Näin ollen ylikonstaapeli E oli nähdäkseni sinänsä mieltänyt asian luonteen oikein (virka-avuksi eikä jutun siirtämiseksi). E on myös

kertonut todennäköisesti olleensa puhelimitse yhteydessä virka-avun pyytäjään asian siirtämisestä keskusrikospoliisiin kautta Viroon. E:llä on kertomansa mukaan tapana ilmoittaa tämänkaltaisista asioista virka-avun pyytäjälle sähköisesti tai puhelimitse.

Tornion kihlakunnan poliisilaitokselta hankituista selvityksistä ei nimenomaisesti ilmene, että puheena olevasta asiasta olisi oltu sinne päin yhteydessä. Tämä ei kuitenkaan vielä toisaalta merkitse, etteikö E näin olisi kuitenkin menetellyt. Olen päättänyt arviossani siihen, että minulla ei käytettävissäni olevan aineiston perusteella ole aihetta epäillä E:n menetelleen vastoin minulle kertomaansa. Tämän vuoksi asia ei hänen osaltaan anna aihetta muuhun kuin että kiinnitän vasta isen varalle hänen huomioitaan käsittelytietojen asianmukaiseen kirjaamiseen.

3.5

Keskusrikospoliisin menettely

Asiassa on selvitetty, että Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselta keskusrikospoliisiin toimitettuja asiakirjoja, olivatpa ne olleet alkuperäisiä tai jäljennöksiä, ei ollut löytynyt keskusrikospoliisista. Ylikonstaapeli E (Helsingin kihlakunnan poliisilaitos) on selvityksessään arvioinut, että Tornioista oli mitä ilmeisimmin lähetetty Helsinkiin virka-apukäytännön mukaisesti kopiot asiakirjoista, ja nämä asiakirjat oli edelleen kopioitu keskusrikospoliisia varten.

Toisaalta taas alkuperäistä asiakirjaa/asiakirjoja ei ollut Tornioista löytnyt, koska epäilty oli jouduttu kuulustelemaan uudelleen. Myös se, että Tornion poliisi oli päättänyt tutkinnan ja siirtänyt asian Helsinkiin voisi näkemykseni mukaan viitata siihen suuntaan, että Tornioista olisi toimitettu Helsinkiin nimenomaan alkuperäiset asiakirjat ilman, että edes kopioita olisi siellä arkistoitu. Helsingin poliisilaitoksen arkistosta oli kuitenkin löytynyt vain kuulustelun jäljennös, mutta alkuperäisistä asiakirjoista siellä ei ollut tietoa.

Keskusrikospoliisin asiankäsittelyjärjestelmään puolestaan oli merkitty, että Helsingistä oli saapunut asiakirjakokonaisuus, johon olivat sisältyneet eräät tarkemmin yksilöidyt asiakirjat. Merkintää siitä, olivatko ne olleet alkuperäisiä vai jäljennöksiä, ei ollut tehty. Rikoskomisario F on omana käsityksensä esittänyt, että mikäli sinne olisi toimitettu alkuperäiset asiakirjat, hän olisi ne palauttanut virka-avun pyytäjälle. Mikäli sinne taas olisi toimitettu jäljennökset, hän olisi sopinut niiden palauttamisesta tai palauttamatta jättämisestä. Ylikonstaapeli E puolestaan on arvioinut, että keskusrikospoliisia varten olisi asiakirjoista otettu jäljennökset.

Joka tapauksessa tilanne on nyt ollut se, ettei keskusrikospoliisin asiankäsittelyjärjestelmässä ole mitään merkintää siitä, että asiakirjoja olisi jonnekin palautettu tai että asiasta olisi jotakin yhteydenpitoa johonkin suuntaan ollut. Tämä yhdessä sen kanssa, ettei asiakirjoja ollut palautunut ainakaan Tornioon eikä Helsinkiin, tukee käsitykseni mukaan keskusrikospoliisin selvityksessään esittämään näkemystä, jonka mukaan asiaa rikostietopalvelussa käsiteltäessä oli tapahtunut virhe, koska asiakirjoja ei sieltä ollut löytynyt.

Keskusrikospoliisi on selvityksensä mukaan jo kiinnittänyt rikoskomisario F:n huomiota kirjaamismenettelyyn sekä asiakirjojen käsittelyyn ja arkistointiin. Tämän vuoksi ja koska käytettävissäni olleesta aineistosta ei kuitenkaan varmuudella ole osoitettavissa, että juuri F tai hänen menettelynsä olisi aiheuttanut alkuperäisen asiakirjan tai muidenkaan asiakirjojen katoamisen, asia ei hänen osaltaan anna aihetta enempään toimenpiteisiin kuin että kiinnitän vastaisen varalle hänen huomiotaan siihen, että kirjaamismerkintöjen perusteella asian käsittelyn vaiheet on voitava luotettavasti todentaa.

3.6

Yhteenveto

Sen lisäksi, mitä olen edellä jaksoissa 3.3 - 3.5 esittänyt käsityksenäni virkamiesten menettelystä, katson kaikin puolin voivani yhtyä sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnossaan esittämään näkemykseen siitä, että poliisin menettely kokonaisuudessaan ei täytä kaikkia rikosasian käsittelylle asetettuja vaatimuksia.

Kaiken kaikkiaan esitutkinnan suorittaminen oli viivästynyt Tornion ja Helsingin kihlakuntien poliisilaitosten sekä keskusrikospoliisin menettelyissä tapahtuneiden virheiden tai menettelytapojen epäselvyyksien seurauksena. Tämän vuoksi viivästymiselle ei ole olemassa hyväksyttävää syytä. Asiassa on siten toimittu esitutkintalain 6 §:n vastaisesti. Myöskään asiaa ei laadultaan eikä laajuudeltaan voida pitää sellaisena, että se olisi muutenkaan edellyttänyt näin pitkää tutkinta-aikaa.

Saatujen selvitysten perusteella on ilmeistä, että asiassa on ollut epäselvyyttä esitutkinnasta vaistuusta olevasta viranomaisesta. Tämä on käytännössä ilmennyt mm. siinä, että Torniossa asia oli käsitetty virka-apupyynnönä, vaikka Espoo oli tarkoittanut siirtää sen lopullisesti Tornion poliisin tutkittavaksi, samoin kuin siinä, että asia oli Tornioista ilmeisesti tarkoitettu siirtää lopullisesti Helsinkiin, jossa siirto kuitenkin oli tulkittu virka-apuasiana. Asiakirjaliikenteen vaiheikkuudesta johtuen myöskään keskusrikospoliisissa ei ollut kyetty hahmottamaan sitä, mikä poliisiyksikkö oli tutkinnasta vastuullinen, koska yhteyttä oli sieltä otettu Espoon poliisilaitokseen eli ilmoituksen alkuperäiseen vastaanottajaan, vaikka asiakirjat sinänsä olivat keskusrikospoliisiin tulleet Helsingistä.

Pidän lähtökohtaisesti vähintäänkin huolestuttavana, jos virkamiehet eivät ole perillä alueellisesta toimivallastaan, joka on kaikessa viranomaistoiminnassa kuitenkin eräs perustavaa laatua oleva asia. Toisaalta on kuitenkin niin, että toimivaltakäytännöt voivat toisinaan olla epäselviä johtuen esimerkiksi asiaa koskevan sääntelyn avoimuudesta tai muusta tulkinnanvaraisuudesta. Tällöin katse kohdistuu ensi sijassa siihen ohjeistukseen, jota ylemmällä viranomaisella on alaisilleen ollut tarjota tilanteen selkiyttämiseksi.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnossa on todettu, että epäselvyys esitutkinnasta vaistuusta olevasta viranomaisesta on johtunut osaltaan siitä, ettei

ulkomailla tehdyn rikoksen esitutkinnasta ole erityistä esitutkintaviranomaisia koskevaa ohjeistusta. Toisaalta on nähdäkseni kuitenkin niin, että kaikesta vastuusta yksittäinen virkamies ei voi vapautua pelkästään sillä, että joistakin tietystä kysymyksestä ei ole olemassa nimenomaista ohjetta. Virkavastuuseen kuuluu myös omatoiminen selonottovelvollisuus, mikäli virkamies on epätietoinen esimerkiksi tapauksessa noudatettavista menettelytavoista. Menettelyn moitittavuuden asteen arvioinnissa sääntelyn tulkinnanvaraisuus tai tarkemman ohjeistuksen puuttuminen voidaan kuitenkin ottaa huomioon, kuten nyt olen tehnyt.

Nyt puheena olevassa asiassa käsittelyn mutkistumiseen oli osaltaan myös käsitykseni mukaan vaikuttanut se, että asian kirjaamisessa on ollut epätietoisuutta. Sisäasiainministeriö onkin lausunnossaan todennut, että ministeriössä on ollut valmisteilla ohje ilmoituksen kirjaamisesta tutkinta- ja virka-apujärjestelmään, jossa tullaan muun ohessa kiinnittämään huomiota Suomen ulkopuolella tapahtuneen rikoksen kirjaamiseen.

Tapaus on mielestäni havainnollinen esimerkki siitä, miten keskeinen merkitys asioiden ja niiden käsittelyn eri vaiheiden asianmukaisella kirjaamisella on, ei ainoastaan asianosaisen mutta myös viranomaisen itsensä samoin kuin valvontaviranomaisten kannalta. Asianosaisen ja viranomaisen kannalta asianmukainen kirjaaminen mahdollistaa asian käsittelyn vaiheiden seuraamisen. Yksittäisen virkamiehen kannalta kyse on samalla myös hänen omasta oikeusturvastaan siinä vaiheessa, kun asioita ehkä joudutaan jälkikäteen selvittämään. Kirjaamisen tavoitteena oleva asian käsittelyn vaiheiden (jälkikäteinen) todentaminen ei nyt ole kaikin osin asianmukaisesti toteutunut.

Myös asian käsittelyn seuranta oli käsitykseni mukaan pettänyt. Se näyttäisi jääneen ensi sijassa asianomistajan oman aktiivisuuden eli hänen Espoon poliisille tekemiensä yhteydenottojen varaan, mikä ei viranomaistoiminnassa ole hyväksyttävää. Seurannan puutteellisuus on nähdäkseni ollut suoraa seurausta siitä, ettei mikään yksikkö nähtävästi ollut mieltänyt olleensa tutkinnasta vastuussa. On sinänsä inhimillistä, ettei sellaista asiaa seurata, jonka ei enää koeta kuuluvan omalle vastuulle.

Puheena olevan kaltaiset epäillyt pahoinpitelytapaukset pitäisi mielestäni kyetä hoitamaan ongelmitta erityisesti, kun molemmat osapuolet tai tekijä ovat Suomen kansalaisia ja ilmoitus tehdään Suomen poliisille – siitä riippumatta, että tekopaikka olisi ulkomailla, kuten tässä tapauksessa Tallinna. Kysymys ei ole ymmärtääkseni erityisen poikkeuksellisesta tilanteesta, vaan matkailun mukanaan tuomasta ilmiöstä, joka poliisin on kyettävä joustavasti hoitamaan.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto on lausunnossaan ilmoittanut jo ryhtyneensä toimenpiteisiin ilmoituksen kirjaamismenettelyä koskevan ohjeen laatimiseksi. Tämän vuoksi ja kun ministeriö on myös ilmoittanut aikovansa vastaisuudessa ottaa tarvittavalla tavalla huomioon keskusrikospoliisin esille tuomat mm. ulkomailla tapahtuneiden rikosasioiden kirjaamismenettelyn yhtenäistämistä, oikeusapuasioiden laatujärjestelmää sekä keskusrikospoliisin asiankäsittelyjärjestelmää ja sen uudistamiseen liittyviä seikkoja koskevat kehittämistarpeet, asia ei yleisellä tasolla anna aiheita enempään.

toimenpiteisiini kuin että korostan tällaisen ohjeistuksen tarpeellisuutta ja kiireellisyyttä.

4

TOIMENPITEET

- 1) Saatan edellä jaksoissa 3.3.1 ja 3.3.3 esittämäni käsitykset vanhemman rikoskonstaapelin D:n tietoon.
- 2) Saatan edellä jaksoissa 3.3.2 ja 3.3.3 esittämäni käsitykset komisario C:n tietoon.
- 3) Saatan edellä jaksossa 3.4 esittämäni käsityksen ylikonstaapeli E:n tietoon.
- 4) Saatan edellä jaksossa 3.5 esittämäni käsityksen rikoskomisario F:n tietoon.

Edellä mainitussa tarkoituksessa lähetän jäljennökset tästä päätöksestä Helsingin ja Tornion kihlakuntien poliisilaitoksille sekä keskusrikospoliisille edelleen mainittujen virkamiesten tietoon saattamista varten. Lisäksi lähetän jäljennökset päätöksestä tiedoksi Espoon kihlakunnan poliisilaitokselle ja sisäasiainministeriön poliisiosastolle.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan ohessa.